

RAAP Adviesdocument 1150

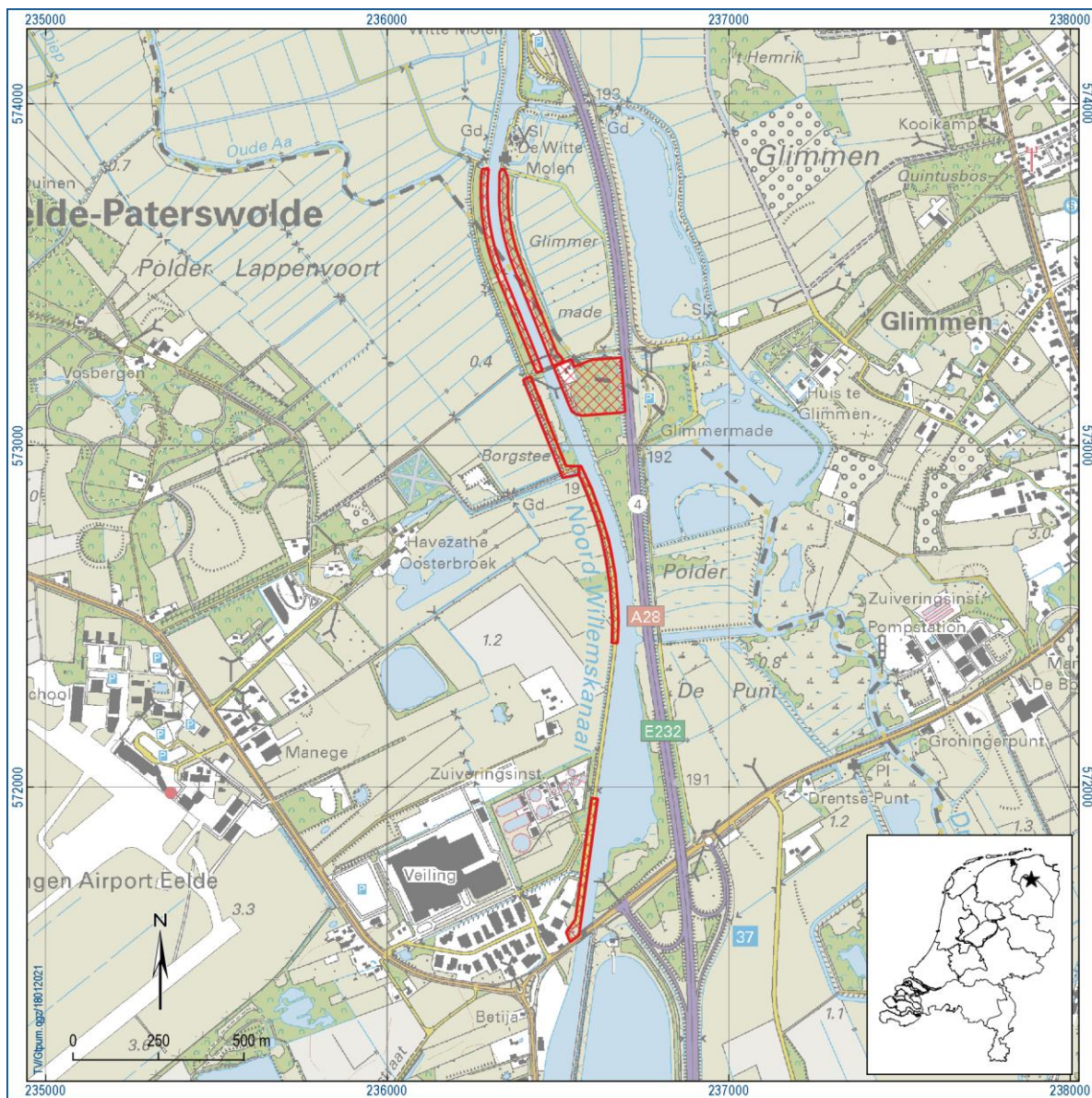
Type onderzoek : Kadewerkzaamheden Noord-Willemskanaal
Toponiem plangebied : De Punt - Witte Molen
Plaats : nabij Haren
Gemeenten : Groningen en Tynaarlo
Provincie : Groningen en Drenthe
Opdrachtgever : MUG Ingenieursbureau B.V.
RAAP-projectcode : GTPUM

Auteur(s) : drs. T.A. van den Bergh & T.W. Varwijk MA
Versie : 1 February 2021

Adviesdocument kadewerkzaamheden Noord-Willemskanaal De Punt - Witte Molen

Inleiding

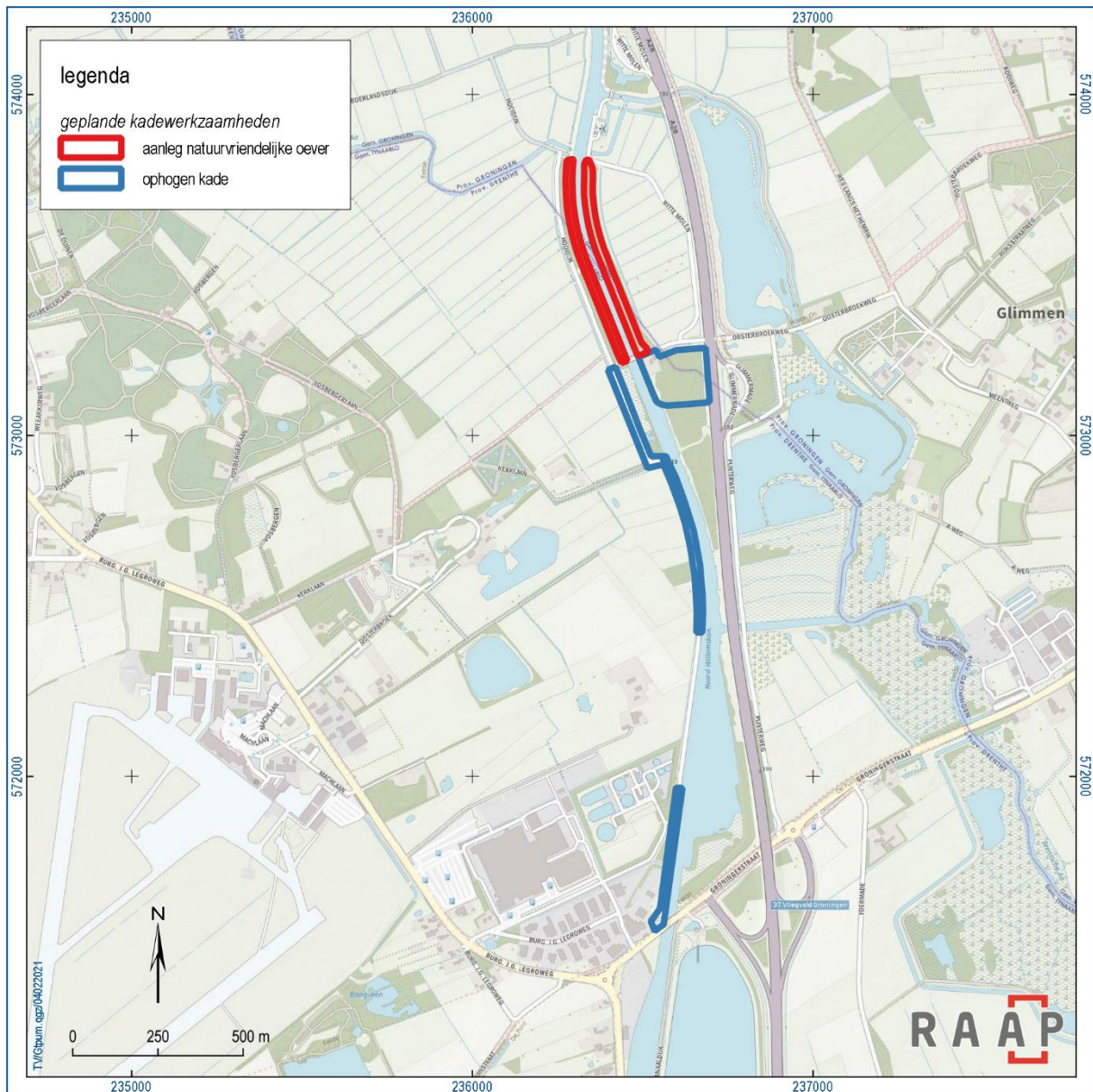
MUG Ingenieursbureau B.V. heeft RAAP verzocht een adviesdocument op te stellen waarin duidelijk wordt hoe om te gaan met eventueel aanwezige archeologische waarden tijdens de uitvoer van kadewerkzaamheden langs het Noord Willemskanaal tussen De Punt en de Witte Molen (zie figuur 1). In het kader van deze werkzaamheden worden in het noordelijk deel van het plangebied natuurvriendelijke oevers aangelegd. In het overige deel worden de kades opgehoogd (zie figuur 2 en figuur 3).

Figuur 1. Ligging plangebied.

In september 2020 is in opdracht van Prolander op archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd in de Polders Oosterland en Lappenvoort in de gemeenten Groningen en Tynaarlo (RAAP-rapport 4757).

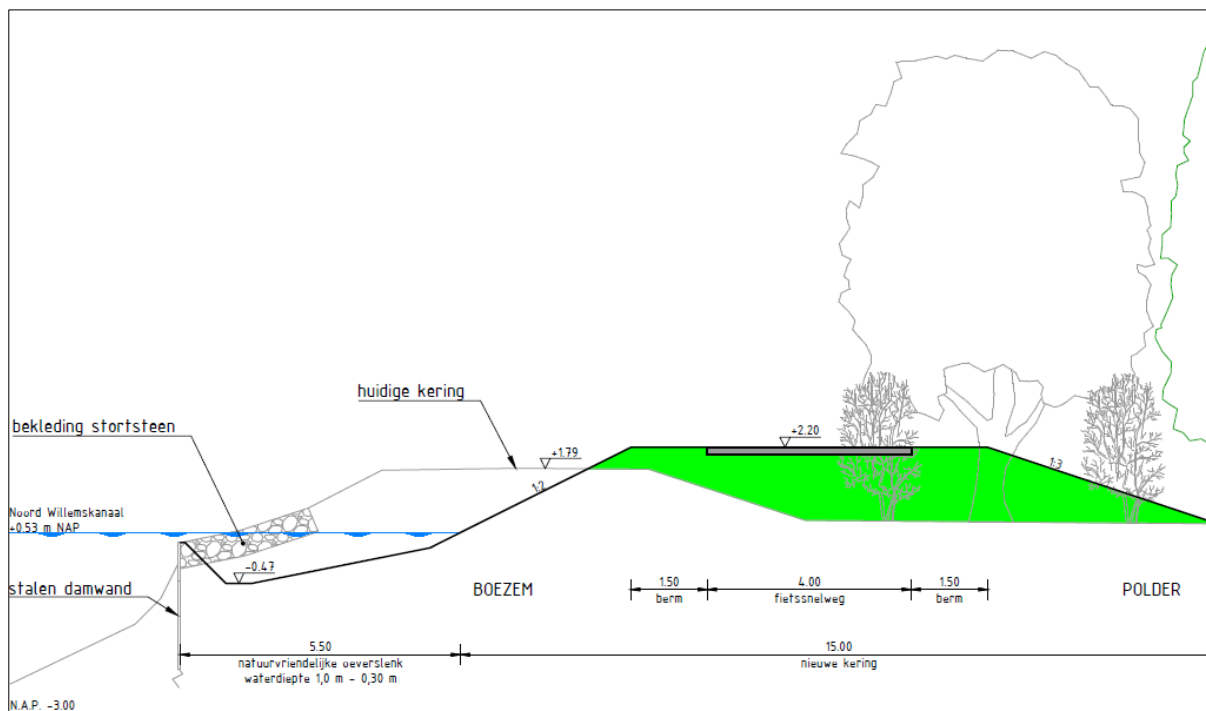
Hierbij is een archeologische advieskaart opgesteld (kaartbijlage 3) waarbinnen een groot deel van de toekomstige kadewerkzaamheden vallen. De resultaten in dit rapport dienen als uitgangspunt voor het huidige adviesdocument. Daarnaast wordt gekeken naar de bekende archeologische gegevens direct rondom het plangebied.

Figuur 2. Locaties van de te verrichten kadewerkzaamheden in het plangebied.

De volgende onderzoeksvragen zullen hierbij worden beantwoord:

- Welke gegevens met betrekking tot archeologische waarden zijn reeds over het plangebied bekend?
- Wat is de gespecificeerde verwachting ten aanzien van nog onbekende archeologische waarden in het gebied?
- Op welke manier dient bij eventuele graafwerkzaamheden met archeologische waarden te worden omgegaan?
- Is in het plangebied vervolgonderzoek noodzakelijk en welke methoden zouden hierbij kunnen worden ingezet?

Figuur 3. Uitsnede schetsprofiel van de aan te leggen natuurlijke oevers (naar afbeelding: MUG Ingenieursbureau, Planvorming kaden en oevers Noord Willemkanaal Wittemolen-De Punt, d.d. 16-10-2020).

Beleidskader

Bestemmingsplan

In het noordelijk deel van het plangebied geldt de Beheersverordening Buitengebied Haren, hierin is de 'Waarde Archeologie 1 tot en met 5 verankerd:

- Waarde Archeologie 1: hier moet archeologisch onderzoek worden uitgevoerd bij het ontgronden, afgraven, egaliseren, mengen, diepploegen, ontginnen en/of het anderszins ingrijpend wijzigen van de bodemstructuur dieper dan 30 cm.
- Waarde Archeologie 2: hier moet archeologisch onderzoek worden uitgevoerd bij het woelen, mengen, diepploegen, ontginnen van gronden of een naar de aard daarmee gelijk te stellen grondbewerking dieper dan 40 cm.
- Waarde Archeologie 3: hier moet archeologisch onderzoek worden uitgevoerd bij het woelen, mengen, diepploegen, ontginnen van gronden of een naar de aard daarmee gelijk te stellen grondbewerking over een oppervlakte groter dan 100 m² en dieper dan 40 cm.
- Waarde Archeologie 4: hier moet archeologisch onderzoek worden uitgevoerd bij het woelen, mengen, diepploegen, ontginnen van gronden of een naar de aard daarmee gelijk te stellen grondbewerking over een oppervlakte groter dan 200 m² en dieper dan 40 cm.
- Waarde Archeologie 5: hier moet archeologisch onderzoek worden uitgevoerd bij het woelen, mengen, diepploegen, ontginnen van gronden of een naar de aard daarmee gelijk te stellen grondbewerking over een oppervlakte groter dan 500 m² en dieper dan 40 cm.

In het zuidelijk deel van het plangebied geldt het Bestemmingsplan Buitengebied Tynaarlo, hierbij geldt:

Verwachtingskaart

Op basis van de nieuw vervaardigde verwachtingskaart voor een groot deel van het plangebied (Van der Veen e.a., 2020: kaartbijlage 3; zie ook figuur 4), ligt een groot deel van het plangebied in een zone met "hoge verwachting beekdal". Dit geldt voor de delen waar de aanleg van natuurvriendelijke oevers gepland is. Ook een deel van de ophogingen zijn gepland in deze zone. Aan de oostkant van het Noord-Willemskanaal ligt de geplande ophoging deels in een zone waarvoor "hoge archeologische verwachting (dekzandrug/randwal/pingo/esdek)" geldt. Een deel van de op te hogen zone langs de westzijde van het Noord-Willemskanaal ligt in een "(mogelijke) voordelocatie" en een klein deel van een historisch element dat doorsneden wordt door het Noord-Willemskanaal licht binnen het plangebied.¹ De meest zuidelijk gelegen ingreep (ophoging) ligt niet binnen het oorspronkelijk gekarteerde gebied van de oorspronkelijke verwachtingskaart en is aangevuld op figuur 4.

Bekende archeologische gegevens

Bekende archeologische waarden binnen een straal van 300 m

Circa 245 m ten westen van het Noord Willemskanaal ligt een AMK-terrein met een zeer hoge archeologische waarde (monumentnummer 486). Het betreft een Havezathe/ridderhofstad uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd (Archis3 zaakid. 3186884100).

Circa 280 m ten westen van het Noord Willemskanaal is een mesolitische kling met gebruikersretouche aangetroffen (Archis3 zaakid. 3288011100).

Eerder archeologisch onderzoek binnen een straal van 300m

Rondom het plangebied zijn in het verleden reeds diverse onderzoeken uitgevoerd (zie figuur 5).

Circa 80 m ten westen van het Noord Willemskanaal is in 2003 is door het ARC een archeologische begeleiding uitgevoerd, de resultaten hiervan zijn onbekend (Archis3 zaakid. 2178563100).

Direct ten westen van het Noord Willemskanaal is in 2005 door het ARC een sonderingsonderzoek uitgevoerd. Hierbij is vastgesteld dat het dekzand niet geraakt zal worden bij de uit te voeren (plug)werkzaamheden. Het advies is af te zien van vervolgonderzoek (De Roller, 2006).

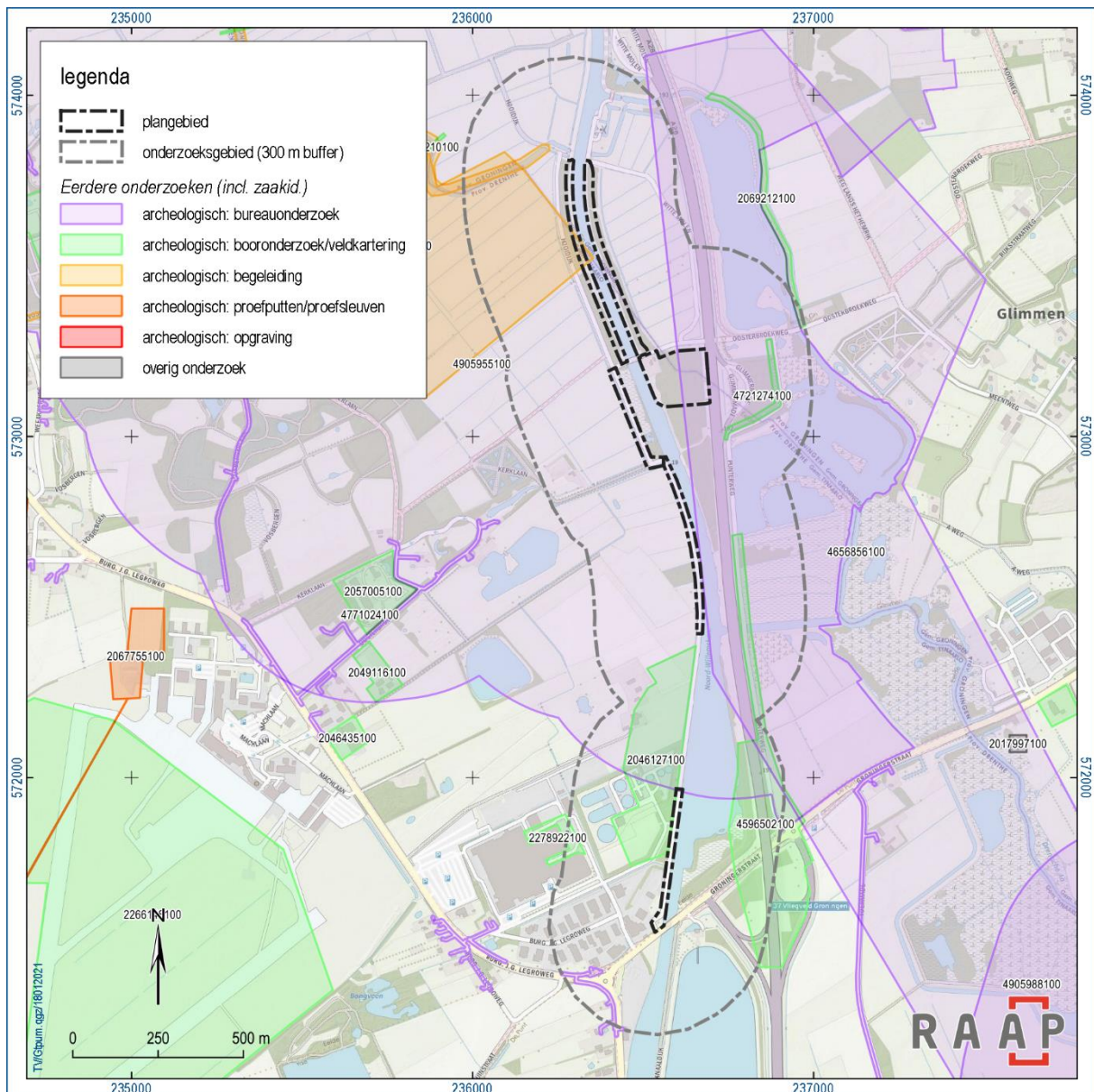
Direct ten oosten van het Noord Willemskanaal is in 2019 door RAAP een bureauonderzoek uitgevoerd ten bate van de aanpassing van de kaden langs de Drentse Aa. Hierbij is geadviseerd daar waar bodemingrepen plaatsvinden veldonderzoek uit te voeren (Van Beek, 2018).

Circa 165 m ten oosten van het Noord Willemskanaal is in 2019 door RAAP een booronderzoek uitgevoerd (Archis3 zaakid. 4721274100). Hierbij is mogelijk een loopvlak uit de steentijd aangetroffen. Ook zijn er venige bodems waargenomen die kunnen worden gekoppeld aan vroege beeklopen. Er is vervolgonderzoek aanbevolen (Varwijk, 2019).

Direct ten westen van het Noord Willemskanaal is in 2004 door De Steekproef een booronderzoek uitgevoerd. Hierbij zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen, er is geen vervolgonderzoek aanbevolen (Archis3 zaakid. 2046127100).

Direct ten oosten van het Noord Willemskanaal is in 2018 door De Steekproef een booronderzoek uitgevoerd (Archis3 zaakid. 4596502100). Tijdens het karterend onderzoek zijn geen concentraties van vondsten of eenduidig archeologische vondsten uit onverstoorde lagen heeft aangetroffen. Er is geadviseerd geen nader archeologisch onderzoek uit te laten voeren (Bongers, 2019).

¹ Op de figuur valt dit onder de lijn van de locatie van de ingreep.

Figuur 5. Overzicht van eerder archeologisch onderzoek rondom het plangebied.

Circa 260 m ten westen van het Noord Willemskanaal is in 2010 door Sweco een booronderzoek uitgevoerd (Archis3 zaakid. 2278922100). Uit het veldonderzoek is gebleken dat de bodem in het plangebied bestaat uit een opgebrachte laag zand met daaronder beekdalafzettingen die bestaan uit venige en lemige lagen. Er wordt voor het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen (Boon, 2010)

Circa 280 m ten zuidwesten van het Noord Willemskanaal is in 2019 door de VUHbs een bureauonderzoek te baten van de aanleg van een glasvezelnetwerk uitgevoerd (Archis3 zaakid. 4771024100). Vervolgonderzoek wordt voor een deel van de werkzaamheden zinvol geacht. Gezien de kleinschalige aard van de werkzaamheden, wordt geadviseerd dit uit te voeren in de vorm van een archeologische begeleiding van de werkzaamheden (Groenhuizen, 2020).

Zoals bekend maakt het plangebied onderdeel uit van een in 2020 uitgevoerd bureauonderzoek van RAAP (Archis3 zaakid. 4905955100; Van der Veen e.a., 2020).

Conclusie/Advies

Hieronder volgt de beantwoording van de onderzoeksvragen, deze worden tevens beschouwd als conclusie/advies:

- *Welke gegevens met betrekking tot archeologische waarden zijn reeds over het plangebied bekend?*
Zoals uit het bovenstaande blijkt zijn binnen het plangebied diverse archeologische waarden bekend of te verwachten.
- *Wat is de gespecificeerde verwachting ten aanzien van nog onbekende archeologische waarden in het gebied?*

Op basis van eerder onderzoek moet rekening gehouden met archeologische vindplaatsen uit de steentijd tot nieuwe tijd. In de top van het dekzand, vooral ter plaatse van mogelijke dekzandkoppen in het beekdal en op de randzones van de dekzandplateaus langs de beekdalen, kunnen resten van bewoning aanwezig zijn. Daarnaast kunnen aan beekdal gerelateerde fenomenen zoals offergaven, kano's, voorden, bruggen en visvanginstallaties worden verwacht. Andere resten en sporen uit deze perioden kunnen niet worden uitgesloten.

Anorganische artefacten zullen voornamelijk bestaan uit aardewerk, natuursteen en vuursteen. Verder dient rekening te worden gehouden met gebruiksvoorwerpen of deposities van metaal (zowel ferro als non-ferro), glas, bouw materiaal (resten van verbrande klei of leem, bakstenen, vloertegels en dakpannen). In veenlagen en beekdalafzettingen zijn voorwerpen van hout, been, gewei, leer, textiel en dergelijke te verwachten. De bodemkundige matrix (veen, maar ook zandige beekafzettingen onder de grondwaterspiegel) doet verwachten dat dergelijke resten, maar ook ecologische resten (pollen en zaden) goed geconserveerd zijn.

- *Op welke manier dient bij eventuele graafwerkzaamheden met archeologische waarden te worden omgegaan?*

Op basis van de resultaten van het onderzoek kunnen in het plangebied ter plaatse van de aan te leggen natuurvriendelijke oever archeologische resten bedreigd worden. Om eventuele vondsten en informatie veilig te stellen wordt aanbevolen de graafwerkzaamheden, conform de advieskaart, archeologisch te laten begeleiden. Daar waar slechts terreindelen worden opgehoogd is geen archeologische begeleiding van de werkzaamheden noodzakelijk.

- *Is in het plangebied vervolgonderzoek noodzakelijk en welke methoden zouden hierbij kunnen worden ingezet?*

Omdat er in het plangebied ter plaatse van de geplande aanleg van de natuurvriendelijke oever eventuele archeologische waarden bedreigd kunnen worden is vervolgonderzoek nodig. Ter plaatse van de ophogingen is geen onderzoek noodzakelijk.

Om concrete informatie te verzamelen en meer inzicht te krijgen in de aard, omvang, datering, diepteligging, gaafheid, conservering en waarde van een eventuele vindplaats wordt, conform de advieskaart, een vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van een proefsleuvenonderzoek. Daarnaast is een booronderzoek vanwege de aard van het plangebied, voornamelijk beekdal, dat gekenmerkt wordt door losse vondsten en deposities niet geschikt.

Daar archeologisch proefsleuvenonderzoek voorafgaand aan de ingrepen niet praktisch haalbaar is, kan dit het beste met de civieltechnische werkzaamheden gecombineerd worden, waarbij er sprake is van een proefsleuvenonderzoek - variant begeleiding. Een dergelijk proefsleuvenonderzoek dient uitgevoerd te worden conform een vooraf opgesteld Programma van Eisen (PvE). Het PvE moet worden goedgekeurd door de bevoegde overheid.

Literatuur

- Beek, J.L. van, 2018. Aanpassen kaden Drentse Aa nabij Glimmen, gemeenten Haren en Tynaarlo; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. RAAP-rapport 3641, Weesp.
- Bongers, J.M.G., 2019. Een Archeologisch Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O) Verkennende en Karterende Fase. Steekproefrapport 2017-12/03, Zuidhorn.
- Boon, H. 2010. Archeologisch onderzoek Bloemenveiling Eelde, Inventariserend Veldonderzoek. Grontmij Archeologische Rapporten 891, Assen.
- Groenhuizen, 2020. Archeologisch bureauonderzoek voor de aanleg van een glasvezelnetwerk in de gemeente Tynaarlo. Zuidnederlandse Archeologische Notities 775, Amsterdam.
- Roller, G.J. de, 2006. Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van sonderingen langs de Drentse Aa in de polder Lappenvoort te Paterswolde, gemeente Tynaarlo (Dr.). ARC-Rapporten 2006-27, Groningen.
- Veen, S. van der, Y.T. van Popta & N.W. Willemse, 2020. Plangebied Polders Oosterland en Lappenvoort, gemeente Groningen en Tynaarlo; bureauonderzoek naar aardkundige, cultuurhistorische en archeologische waarden. RAAP-rapport 4757, Weesp.
- Varwijk, T.W., 2019. Plangebied watergang Punterweg te Glimmen, gemeente Groningen; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek). RAAP-rapport 4051, Weesp.

Overzicht van figuren

Figuren

Figuur 1. Plangebied.	2
Figuur 2. Locaties van de te verrichten kadewerkzaamheden in het plangebied.	3
Figuur 3. Uitsnede schetsprofiel van de aan te leggen natuurlijke oevers.	4
Figuur 4. Uitsnede van de nieuw opgestelde verwachtingskaart.	5
Figuur 5. Overzicht van eerder archeologisch onderzoek rondom het plangebied.	7